

brengt (omgekeerd) de functie den vorm voort?") Gevraagd wordt dus, of de vorm der levende wezens tenslotte de verrichtingen wekt en bepaalt, of dat de functie den vorm te voorschijn roept.

De betekenis dezer vraagstelling wordt, dunkt me, met één slag duidelijk, wanneer ik haar in een voorbeeld overvoer: „hebben de giraffen zoo'n langen hals door het voortdurend zich rekken naar het hooghangend mimosablād, of eten ze mimosablāden, omdat ze zoo'n langen hals hebben?"

Wanneer men de kwestie zich in den vorm dezer vraagstelling ziet toespitsen, blijkt eigenlijk onmiddellijk, hoe een zeer bepaalde vooronderstelling als grondslag en uitgangspunt er onder wordt geschoven, hoe deze wijze van vragen het antwoord in een bepaalde richting zoekt, al laat het dat nog naar twee zijden open. Immers, hier wordt vrij duidelijk een oorzakelijk verband tusschen vorm en functie verondersteld; het schijnt niet alleen zoo, dat het eene moment het andere beheerscht, maar veel meer zoo, dat het eene het andere voortbrengt. Beide momenten worden hier in een causaal-genetisch verband gezet, en dan blijven er natuurlijk ook maar twee mogelijkheden over, die twee, welke, elkander uitsluitend, in bovengenoemd alternatief tegenover elkaar worden gesteld.

Het uitgesproken genetisch karakter dezer formulering doet reeds van den bekenden achtergrond van het evolutionisme opdoemen. En zeker kan het niet anders, of die theoriën, die alle levende wezens langs den weg van natuurlijke ontwikkeling van één begin willen afleiden, zullen ten dezen opzichte hun standpunt niet lang verborgen kunnen houden. Met andere woorden, het is te verwachten, dat de evolutie-hypothese, die de verschillende vormen van organisch leven van elkander afleidt, het meer samengestelde orgaan en organisme uit eenvoudiger vorm denkt voortgekomen, zich ook ten dezent ondubbelzinnig heeft uitgesproken.

Inderdaad is dat ook het geval, maar toch niet, alsof de evolutietheorie slechts één antwoord heeft toegelaten en onveranderlijk één standpunt heeft ingenomen.

Het tegendeel is waar. Dat vloeit daaruit voort, dat men wel kan spreken van de evolutietheorie, als van die hypothese, die alle organisch leven van plant en dier en mensch aan één gemeenschappelijke oorsprong denkt ontsproten, maar dat men nimmer mag voorbij zien, dat bij de nadere bepaling van de wijze van ontwikkeling de meeningen zeer ver uiteen loopen, en zoo scherp tegenover elkaar staan, dat men van evolutie-theoriën in het meervoud moet spreken.

Dit is aan de hand onzer beschouwing gemakkelijk te demonstreeren. Men weet hoe de voornaamste voorstanders der evolutie zijn geweest: Lamarck en Darwin, twee mannen, wier opvattingen intusschen principiëel van elkaar verschilden, al heet de eerste dan ook de voorlooper van den tweede. En niet het minst ten opzichte van het, causaal-genetisch gestelde, vorm-functie-vraagstuk, staan zij lijnrecht tegenover elkaar.

Volgens het Lamarckisme, in zijn oorspronkelijke formuleringen, maar ook in zijn nieuwere uitingen, is de functie het beheerschende en het primaire. Het organisme bezit, volgens hem, namelijk een vermogen om zijn behoeften desnoods in een nieuw orgaan om te zetten, oorspronkelijk ontstonden de verschillen door een functionele aanpassing der organismen aan milieu en behoefte, en die verschillen werden door overerving tot soortverschillen. De hals van den giraffe werd dus zoo lang door het voortdurend uittrekken naar de bladeren der hooge mimosa, die zijn honger stelden, de verandering roept dus vormverandering te voorschijn, de functie bepaalt den vorm en schept het orgaan.

Darwin's leer daarentegen is op geheel andere leest geschoeid. Hier is het geenszins zoo, dat de functie den vorm zou scheppen, veranderen en ontwikkelen. Doelmatigheidsoverwegingen, die aan het Lamarckisme niet vreemd zijn, laat hij niet gelden, zijn theorie is eigenlijk een toevalsleer. Immers de veelheid en verscheidenheid der vormen ontstaat volgens hem vanzelf, door spontane variaties der natuur; en of deze, toevallig ontstane vormen zullen blijven voortbestaan, hangt daarvan af, of ze zich in den strijd om het bestaan kunnen staande houden. De natuurlijke teeltkeus geschiedt dus in dien strijd, aangezien alleen de meest geschikte exemplaren hem zullen overleven, de vormverschillen en variaties zelf ontstaan autonoom, wil men, volgens de wet der noodzakelijkheid. Juist het spontane ontstaan van een oneindige reeks vormen, waarvan de natuurlijke teeltkeus dan bepaalt, welke zullen worden aangehouden, is het uitgangspunt van het geheele Darwinisme. De vorm is hier dus zonder twijfel primair.

Zoo ziet men uit deze oppervlakkige aanduidingen reeds, dat Darwin en Lamarck ten opzichte van het vormvraagstuk een geheel verschillend standpunt innemen, al waren ze beide grondvesters der afstammingsleer. Beide hebben heden ten dage nog talrijke aanhangers. De afstamming van al het levende van één oerceil, één oernevel, één oerslijm is een gedachte, die de eenheidsbehoefte van het menschenlijk denken op een zeldzame wijze schijnt te bevredigen. Ook al vermeederen zich de feiten,

die er strijdig mee zijn, de gedachte zelf schijnt moeilijk los te laten. Een der knapste en beroemdste der Europeesche medici hoorde ik verleden jaar getuigen: „Die Evolution ist eine Tatsache“; anno 1933 lees ik, hoe een voordracht over de geneeskundige werking van zeewater, aldus aanvangt: „De zee heeft voor de ontwikkeling van het eerste leven op de wereld een groote betekenis gehad. De eerste levende cel vond haar begin in de zee en de langzame evolutie van de levende natuur heeft voor een groot deel in en nabij de zee plaats gehad“. De stelligheid dezer woorden is typeerend, schoon niet overtuigend.

En al getuigde Bolk reeds jaren geleden, dat het probleem van het ontstaan van den menschelijken vorm een ander is als dat der menschelijke afstamming, zoolang de descendentiegedachte zoo diep in het natuurwetenschappelijk bewustzijn blijft genesteld, zoo lang zal men geneigd zijn, het vraagstuk van vorm en verrichting in Spencer's formulering te vatten. Immers de natuuronderzoeker ziet zich geplaatst voor een oneindige veelheid van vormen en organische functies, en wanneer die alle, zonder inwerking van krachten buiten het milieu, uit één enkel of uit weinige beginstadia moeten worden afgeleid, dan moet men wel komen tot het aanvaarden van een causaal-genetisch verband tusschen beide.

Het is hier niet de plaats de critiek te brengen van het evolutionisme, dat de achtergrond is, waartegen Spencer het vormprobleem plaatste. Maar, wanneer er voor ons geen reden is die ontwikkelingsidee te aanvaarden, waar wij den vormrijkdom anders ontstaan weten, zijn we tegelijk ontkomen aan den klemmenden groep van een onuitwijkbaar schijnend alternatief.

Apeldoorn.

Dr. G. A. LINDEBOOM.

UIT DE HISTORIE

Gispen over Prins Willem I.

Uit Gispen's Kamper periode maakten we reeds melding van zijn toespraak voor de Christelijke Jongelingsvereniging te Amsterdam over het Verbond van Willem van Oranje met den Potentat der Potentaten.

Nu de herdenking van 's-Prinsen geboortedatum nadert, lijkt het ons niet ongepast uit deze toespraak hier het volgende over te nemen:

Het waren voor Nederland en Oranje donkere dagen, toen in den zomer van 1573 de stad Haarlem, na moedigen tegenstand geboden te hebben, in handen der Spanjaarden viel. De ontroering en verslagenheid waren algemeen, door geheel het land. Het waren dagen als in later tijd, onder het bestuur van Prins Maurits, toen gelijk de Nederlandsche zanger het uitdrukt, de zon zoo rood zag, de straten zoo doodsche, kasteel en burcht van edellien verlaten. Allerwege verspreidde zich de vrees, dat met den val van Haarlem veel, zoo niet alles verloren zou zijn. Men verborg die vrees niet voor den Prins, toen reeds als de Vader des Vaderlands geëerd en geliefd. In diepe moedeloosheid schreef men hem, dat nu alle hoop vervlogen was, tenzij er tusschen hem en eenig machtig vorst een verbond mocht bestaan, waardoor aan de Nederlanden hulp zou kunnen geschonken worden. Hierop antwoordde de Prins: „Hoe? zou nu de hand Gods eenigzins verkort en zijne Kerk en Gemeente te niet gebracht zijn? Gij schrijft ons, dat men u zou laten weten, of wij ook met eenigen grooten, machtigen potentat in vasten verbonde staan, waarop wij niet laten willen u voor antwoord te geven, dat, al eer wij ooit deze zaak en de bescherming der Christenen en andere verdrukten in dezen lande aangevangen hebben, wij met den oppersten potentat der potentaten zulk een vast verbond gemaakt hebben, dat wij geheel verzekerd zijn, dat wij, en al degenen die daarop vastelijk vertrouwen, door zijne geweldige en machtige hand ten laatste nog ontzet zullen worden, spijt alle zijne en onze vijanden.“

Zoo luidde het waarlijk apostolische woord van den grooten zwijger, het woord dat Willems karakter en streven in het rechte licht plaatst.

Zijn karakter was groot. Gesproken uit edel bloed, werd hij, nog jong zijnde, door het aanbiddelijk bestuur des Heeren, aan het hof van den machtigen Karel geplaatst, die als Keizer Karel de vijfde over het Duitse rijk en de Nederlanden, zijn machtigen heerschersstaf zwaaid. Gunsteling en vertrouwde van zijn meester en diens zoon, hoorde en zag hij veel dat zijne groote gaven kon ontwikkelen, maar ook veel dat hem ergerde, en een heiligen ijver in zijn hart ontstak, voor het recht en de vrijheid van het verdrukte volk. Hij kreeg door zijn verblijf aan het hof kennis van vele zaken, die voor de rust zijns levens niet voordoelelijk waren. Inzonderheid heeft zijn omgang met den Koning van Frankrijk er veel toe bijgedragen, om hem te vormen tot het groote werk, waartoe God hem bestemd had. Staatsman niet minder dan krijgsman, was hij de rechte man op de rechte plaats, in de school des levens en der tegenspoeden gevormd. Hij was liberaal, in den waren zin des woords. Bekend met de gruwelijke plannen van Frankrijk en Spanje, om de Hervorming, in geheel Europa, in bloed te smoorren en met geweld uit te roeien, wist hij te zwijgen, om te zijner tijd te spreken. En begrepen die hem hoorden hem niet, het kwam omdat ze niet wisten wat hij wist, en hij niet altijd zeggen kon wat hij wist. En niet zonder reden was het dat Philips bij het afscheid nemen te Vliessingen hem toedwilde: „niet de Staten, maar gij, gij!“ Willem toch was het, die de Staten het

gevaar onder de oogen bracht, en onophoudelijk hen er opmerkzaam op maakte.

Verkeerd is het echter (wat door velen geschiedt) zich Willem voor te stellen als een heilige. In zijne jeugd toch was hij niet alleen, gelijk al de edelen, roomsch-katholiek, maar een vroolijk en levenslustig jongmensch, levende in zijn paleis alle dagen vroolijk en prachtig, omringd van vele vrienden, lieden van goeden zier, die nergens liever waren dan bij hem, zich vermakkende met luim en scherts, en niet het minst met zijn altijd keurige tafel. Eerst toen de ernst des levens kwam, toen hij tot zelfs zijn huisraad moest verkoopen of verpanden, voor het behoud des lands, toen de gansche wereld hem ontviel; toen leerde hij God in Christus kennen, als een toevoelucht voor zijn hart; toen sloot hij met den Koning der Koningen dat verbond, waarin hij zijn heil en zijn kracht had, tot dat de kogel des verrads hem uit het strijdperk des levens in de eeuwige heerlijkheid overbracht; toen ook ging hij openbaar over van de roomsch-katholieke tot de Gereformeerde Kerk.

Edel, grootsch en godvruchtig was zijn streven. Zijne grondgedachte was, van den beginne aan geen andere, dan gewetensvrijheid ook voor de Hervormden te verkrijgen. En aan dat beginsel is hij tot aan zijn dood getrouw gebleven. Wel was het, in later tijd, vooral het belang der Kerke Gods, dat hem ter harte ging, en waarvoor hij streed; maar nooit heeft hij gepoogd de Gereformeerde Kerk tot heerschende Kerk te verheffen, met verdrukking van andersdenkenden. Integendeel. De vrijheid, die hij wischte voor de Gereformeerden, gunde hij ook aan de Lutherischen en Roomschen en Wederdoopers, en meer dan eens heeft hij zijn machtigen invloed gebruikt, om de Doopsgezinden te beschermen, tegen het misbruik van macht, door Gereformeerde magistraten gepleegd. Noch de banvloek van Paus en Koning, noch de groote woorden van een Dathenus vermochten iets op hem. Hij stond in een verbond met God, en daardoor was hij verheven boven den lof en blaam der menschen. In het licht van dat verbond aanschouwen we hem in de ware grootheid van zijn karakter en streven, als een man, gelijk Da Costa zegt: „standvastig, moedig, vroom, doordringend, ondoordringbaar.“

Niemand heeft Prins Willem beter gekend dan zijn vriend en strijdgenoot, de heer Marnix van Aldegonde. Tot hem sprak de zwijger. Aan hem openbaarde hij menigmaal wat omging in zijn hart. Marnix was dus meer dan iemand in staat, om den Prins in zijn karakter en streven te kennen. En hoe hij den Prins had leeren kennen, hij zegt het ons, in dat aandoenlijk Wilhelmuslied, in die dagen het lied des volks, waarin hij den Prins laat spreken.

Wilhelmus van Nassauwe
Ben ik van Duitschen bloet,
Den Vaderland getrouwe
Blijf ik tot in den doot,
En Prince van Oranjen
Blijf ik vrij onverveerd,
Den Koning van Hispanjen
Heb ik altijd geëerd.

In Godes vrees te leven
Heb ik altijd betracht,
Daarom ben ik verdreven,
Om land, om luid gebracht,
Maar God zal mij regeeren
Als een goed instrument,
Dat ik zal wederkeeren
In mijnen regiment.

Lijf en goed al te samen
Heb ik u niet verschoont,
Mijn broeders hooch van namen
Hebben 't u ook vertoont:
Graaf Adolf is gebleven
In Vrieslant in den slach,
Zijn ziel, in 't eeuwigh leven,
Verwacht den jongsten dach.

Mijn schilt ende mijn betrouwen
zijt Ghy, o Godt mijn Heer!
Op U soo wil ik bouwen,
Verlaat mij nimmermeer:
Dat ik doch vroom mach blijven
U dienaar t'aller stondt,
Die tiranny verdrijven
Die mij mijn hert doorwondt.

Het verbond van Willem van Oranje met den Potentat der potentaten, dit is onze tweede gedachte, verklaart ons het beginsel en de kracht van het Vaderen strijd tegen Spanje. In onze dagen, M. H. wordt er veel van beginselen gesproken, en we ontkennen niet dat er ook waarlijk om beginselen gestreden wordt. Het pausdom is een beginsel. Hoe zou anders de kerk, die aan het pausdom geloof, en thans, als een onfeilbare macht het erkennend, na alles wat er geschied is, nog zulk een machtigen invloed op het openbare leven kunnen uitoefenen? Het pausdom was ook het beginsel waartegen onze vaders, in de moedigheid des Heeren, ten strijde togen. Tegenover dat beginsel, in den grond niet anders dan de heerschappij van den mensch over lijf en ziel der Christenen, stelden zij het beginsel van de oppermacht, de heerschappij van God, ook over paus en koning. Met den schijn tegen zich, ontplooiden de vaders de banier der vrijheid; eene vrijheid naar het evangelie, door Christus verworven en door zijn Geest in het hart geopenbaard. Aan God verbonden, en met Hem in een verbond staande, hadden zij een machtig beginsel tegen het beginsel van Rome, en waren zij sterk in den Heere, en in de sterkte zijner macht. Hunne leus was geen andere dan die van Jezus' Apostelen: oordeelt zelf of het geoorloofd is, ulieden meer gehoorzaam te zijn dan God? Wie dat beginsel niet ziet, en de macht er van niet erkent, kan onmogelijk een juist oordeel hebben over het glorieijkste tijdvak onzer geschiedenis. Ik wijk u daarom ernstig op, om een getrouw gebruik te maken van de historische werken van onzen Groen van Prinsterer, een Motley, en dergelijke mannen, die dat tijdvak hebben begrepen, omdat zij het beginsel, waaruit de vaders handelden, kennen en

waardeere
gewachre
duizendtal
brandstap
liefde tot
liefde tot
Jezus Ch
verzet kor
naar zijn

De rev
gansch an
die Frieze
hun wett
de zijne;
Godt mijn
reiniteit,
lag op
wettig
eens den
aan Phil
eerbied zi
en hoe ze
zaamheid
nis, volge
en-dertigs
zien, hoe
ambt der
macht tot
en te zor
gediend v
te staan
op dezen
in elk wa
Neen, nie
maar tege
des Konin
bestreden
houder, d
tegen de
sche inqu
penning,
len van d
schoen ov
dat room
eenigden
en wat o
door den
vraag we
afzweren
der zeven
Een kri
der vader
das geloof
in het ve
degenen,
dige en m
zullen wi
verbeurdv
hunner le
lijden, zo
ziel. Als
en vreem
hadden o
zoeken va
God is de
kennen d
hij zich i

Ich
Va
En
En
De
Ma
En
Ga
Ic
Da
Gh
W
N
So
Al
Da
Be

Hun li
grootsten
bleven z
hunne za
komen zo
friesland
de bedru
geslagen
zou! Gett
hoop u g
des Heer
val en o
machtige
kunnen w
proeft van
Verdreven

Da
Gh
W
N
So
Al
Da
Be

Hun li
grootsten
bleven z
hunne za
komen zo
friesland
de bedru
geslagen
zou! Gett
hoop u g
des Heer
val en o
machtige
kunnen w
proeft van
Verdreven

Hun li
grootsten
bleven z
hunne za
komen zo
friesland
de bedru
geslagen
zou! Gett
hoop u g
des Heer
val en o
machtige
kunnen w
proeft van
Verdreven

*) „Does structure originate the function, or does function originate structure?“ (Spencer, Principles of biology.)

*) Ook belijden wij S. van

schiedt) zich
(zijne jeugd
en, roomsch-
jongmensch,
en prachtig,
den sier, die
makende met
altijd keurige
am, toen hij
f verpanden,
wereld hem
inen, als een
den Koning
heil en zijn
hem uit het
ijkheid over-
de roomsch-

streven. Zijne
geen andere,
de Her-
mel is hij tot
het, in later
dat hem ter
nooit heeft
ichende Kerk
radenkenden,
te voor de
therschen en
n eens heeft
Doopsgezin-
macht, door
de banvloek
den van een
tand in een
heven boven
icht van dat
re groothed
n, gelijk Da
oordringend,

nd dan zijn
Aldegond-
nbaarde hij
ix was dus
zijn karak-
is had leeren
Wilhelmue-
arin hij den

waardeeren. Neen, het was geen holle klank, geen ijdel geschreeuw om vrijheid naar het vleesch, dat de duizendtallen naar het slagveld dreef, of naar galg en brandstapel voerde; maar gehoorzaamheid aan God, liefde tot zijn woord en hun eeuwig en tijdelijk heil, liefde tot het evangelie en de Kerk van onzen Heere Jezus Christus. Omdat zij God vreesden, moesten zij in verzet komen tegen den Koning die hun verbodde, God naar zijn woord te dienen.

De revolutiemannen uit de achttiende eeuw waren ganach andere mannen, dan die Zeeuwen en Hollanders; die Friezen en Vlamingen, die den Prins van Oranje als hun wettigen stadhouder erkenden, en wier leus was als de zijne: mijn schilt ende mijn betrouwen, zijt Ghy, o Godt mijn Heer! In hun beginsel toch van de Souvereiniteit, de oppermacht Gods over Koningen en volken, lag opgesloten: gehoorzaamheid aan de wettige van God gestelde machten. Leest eens den brief, dien zij, met de geloofsbelijdenis, in 1562, aan Philips zonden, en gij zult hooren met welken eerbied zij tot den troon van hun verdrukker naderen, en hoe ze hem smeeken, om gewelensvrijheid, en gehoorzaamheid beloven, zoo hij hun toestaat naar die belijdenis, volgens het evangelie, te leven. Leest eens het zes-en-dertigste artikel der geloofsbelijdenis zelve, en gij zult zien, hoe hoog een denkbeeld de vaders hadden van het ambt der overheid, en hoe ze zelfs aan de overheid de macht toekenden, om Gods woord alom te doen prediken, en te zorgen, dat God, door een ieder, naar zijn woord gediend worde! Zij waren te vroom en te vroed om op te staan tegen de wettige overheid. Dat getuigt, tot op dezen dag, de liefde tot het huis van Oranje, die in elk waarlijk Nederlandsch hart nog aanwezig is. Neen, niet tegen de wettige overheden stonden ze op, maar tegen huurlingen en buitenlanders, die zij in naam des Konings en der vrijheden en privilegiën des lands, bestreden, onder het bestuur van den wettigen stadhouder, den Prins van Oranje. Zij protesteerden niet tegen de macht van God gesteld; maar tegen de spaansche inquisitie, tegen den bloedraad, tegen den tienden penning, tegen een regeering van Bisschoppen en vassalen van den Paus, aan wien Philips zich en zijn land scheen overgegeven te hebben. Van daar het verschijnsel, dat roomschgezinden zoowel als protestanten zich verenigden in het verzet tegen ongerechtigheid en geweld, en wat oorspronkelijk een zuivere gewetensvraag was, door den loop der omstandigheden, eene staatkundige vraag werd, die eindelijk hare oplossing kreeg in de afswering van Philips, en de onafhankelijk verklaring der zeven Provinciën.

Een krachtig beginsel voorzeker, was het beginsel van der vaders strijd tegen Spanje. Maar het was de kracht des geloofs, in welke zij stonden en streden. Zij leefden in het verbond, waarvan de Prins verklaarde: dat al degenen, die er vastelijk op vertrouwden, door de geweldige en machtige hand des Heeren, ten laatste nog ontzet zullen worden. In deze kracht konden zij lijden. De verbeurdverklaring hunner goederen, de verbranding hunner lichamen, de akeligste ballingschap konden ze lijden, zonder te verflauwen of te bezwijken in hunne ziel. Als de aartsvaders hebben ze beleden; dat ze gasten en vreemdelingen waren, en ofschoon ze ook den tijd hadden om weder te keeren, ze zijn voortgegaan in het zoeken van de stad, die fundamenten heeft, van welke God is de Bouwheer en Kunstenaar. Wilt gij den geest kennen der ballingen om des geloofs wille, hoort hoe hij zich in een Geuzenlied uitsprekt:

Ick arm schaap aan de groene weide,
Waar zal ick benegaan?
Van vrienden en magen moet ick scheiden,
En alleen op Christum staan,
Ende mij op Hem verlaten:
Alder werelt jolijt in dezen tijt
En mach mijn siele niet baten.

De wolven willen mij verscheuren,
Na mijn bloet hebben zij gedorst,
Maar ten mach haar niet gebeuren,
Godt de Heere heeft mij verlost.
En geleydt uit Pharos handen,
Dus moet ik saen, als Abraham heeft gedaen,
Gaen dolen in vreemde landen.

Ick bidde u ghy edel Heeren,
Wilt ghy Gods oordeel ontgaan,
Dat ghy u doch wilt bekeeren
Ende sien, wat ghy hebt gedaen:
Ghy brant Gods uitvercoren,
Om seker gelt, dat men u telt,
Wilt ghy Gods woort veramoren.

Nu gae ick Suyt, Noord, West en Oost
Als een schaepken aen der heyden,
Somwijlen druk, somwijlen troost,
Veel lijdens moet ik verbeyden.
Als ik meene, dat is gedaen
En in vrede voort te gaan,
Dan geldet eerst aan 't strijden:
Mij dunkt gelijk dat gout
Beproeft wort, menich vout
Wort een Christen in deze tijden.

Hun lijden was niet het lijden der wanhoop. In den grootsten nood, en onder de donkerste omstandigheden, blieven zij hopen op den Almachtige, zeker zijnde dat hunne zaak de Zijne was, en dat er te Züner tijd redding komen zou. Getuigt het, steden van Holland en West-Friesland, of niet te midden der vreeselijkste ellende, de bedrukte ziel op God bleef staren, en het oog niet geslagen was op de bergen, van waar de hulpe komen zou! Getuigt het, gij vooral Haarlem en Leiden, of die hoop u geen kracht gaf, om der vaders erf en de Kerk des Heeren te verdedigen ten bloede toe, en of niet bij val en ontzet, Gods hand door u werd erkend, Gods machtigen en geweldige hand! Hoe hadden ze anders kunnen volharden, die vaders! Die, als „het gout beproeft worden menich vout”, en toch niet verteerden? Verdreven en kwalijk gehandeld, blieven zij gelooven, op

*) Ook te vinden achter mijn toelichting van de geloofsbelijdenis der Nederlandsche Gereformeerde Kerk. Te Kampen bij S. van Velzen Jr.

hope tegen hope, en vereenigden zij zich in het lied der hope en des geloofs:

De Heer zal self versamen
Sijn volck, ja brengen voort
Die lijden om zijn name
Uit West en Suyt en Noord.
Tot Sijner heylige stede
In 't Rijk Sijns Vaders schoon
Leyden in seker vrede:
Dit is der vromen loon.

RULLMANN.

Prof. Visscher, „stijvende in kwaad“.

De D. J. Couvée schrijft in „Mededeelingen v. d. Gereformeerde Kerk Hillegersberg-Straatweg“ iets over de onzakelijke manier, waarop Prof. Visscher al toornende is heengeloopen over de zakelijke anticritiek, van Gereformeerde zijde uitgebracht op de vele vergissingen in zijn „critiek“ op de Gereformeerde Kerken. De Couvée heeft zich over deze zonderlinge „beantwoording“ zeer verbaasd:

Nu wij gelezen hebben, wat Prof. Visscher verder als „bewijs“ voor het niet-floreeren van het geestelijk leven in onze Gereformeerde Kerken in no. 9 van het „Gereformeerd Weekblad“ schreef, houden wij bedroefd terug, wat wij nog ten beste hadden willen geven.

Wij beperken ons daarom tot een tweetal vragen. Waarom, zoo zouden wij Prof. V. willen vragen, zet gij uw lezers van het „Geref. Weekblad“ dit voor? Wij toonden reeds, critiek van „buitenstaanders“ niet te willen afwijzen. Maar daarom mag toch ook de vraag gesteld: waarom legt gij die bepaalde critiek voor aan die bepaalde lezers?

Nu kennen wij den lezerskring van het genoemde blad niet. Het heeft ons zelfs wel wat moeite gekost een exemplaar machtig te worden. Maar te oordeelen naar den naam van één der mede-redacteuren, dien wij voor enkele jaren nog eens het genoegen hadden gehoogd en gewilldast en gekleede-jast op de fiets te mogen aanschouwen, hebben wij een vermoeden, dat dit blad wellicht vooral zijn lezers vinden zal op hooger grond. Niet voor niets zinspeelden wij aanstonds op kloeke „Barnevelders“, die als ras-echten al het andere kortweg kriel-goed scholden. En ja, indien onder andere daár, of vooral daár de kring gevonden wordt, die Prof. V. zijn weinig gestaafde critiek op de Geref. Kerken voorzette, dan vragen wij: wat nut? Want, de hand op het hart, de Bijbel-vasten niet te na gesproken, maar wat wij zelf daar van Soest tot Stap-horst hebben geconstateerd aan gedrochtelijk-theologische voorstellingen, waarover Prof. Visscher zelf zijn kleine ooggen nog kleiner maken zou in zijn meest ondeugenden lach, is, evenals de averechtsche practijken, van zulk een ongereformeerden aard, zoo los van het geopenbaarde Woord, zoo gespeend van de gesperde taal der Confessie, dat denzulk zeggen, in welken vorm ook, dat het bij die Kerkelijk-Gereformeerden ook nog niets is, deze lezers alleen stijven kan in hun kwaad.

Zoo zijn nu de lieden, die een hoogleeraar van de rijksuniversiteit te Leiden als kenbron heeft willen voorstellen, kenbron voor den toestand der „kerke Gods“... Hoe iemand zich al vergeten kan, als hij geen zaken meer heeft te zeggen.

„Verkruiemeling“, en Prof. Visscher.

De Couvée vervolgt zijn artikel in het reeds gemelde orgaan:

Prof. V. schreef in hetzelfde blad met het oog hierop, dat van Kerkelijk Geref. zijde was gezegd, dat er wel niet veel animo zijn zou, zijn candidatuur voor de Tweede Kamer te steunen: „Wat hier geschreven werd, zullen wij goed onthouden en ernstig overwegen, maar te zijner tijd. Wij hopen dit te doen met al die Gereformeerden, die niet tot de Gereformeerde Kerk behooren en toch aangesloten zijn bij de anti-revolutionaire partij“. En hij vervolgde: „Maar niet nu, op dit oogenblik. Wij mogen in dezen nood des tijds niet de risico's wagen van verkruiemeling en versnippering“.

Wij zouden willen vragen: Straks wèl? Dit is noch naar de wet der logica, noch naar die der liefde.

Is het een diplomatiek dreigement of... toch werkelijk meer dan dat?

Dat Gij zoo iets zelfs maar schrijven kunt!

Een politiek dreigement of... meer dan dat?

Op deze vraag van De Couvée zou men kunnen antwoorden: het kan ook minder zijn dan dat. Het kon wel eens niets meer dan een luimig woord zijn. Maar ook dan past daartegen De Couvée's waarschuwing:

Professor Visscher moge voor den Heere, Dien Hij en wij dienen en voor Wien wij allen eens rekenschap af te leggen hebben, ernstig, biddend overwegen, of Hij die „verkruiemeling“ ooit zou aandurven! Wie zal straks de opgeroepen geesten bedwingen? Het zou Uw slechtste werk zijn! ook indien 't U niet gelukte.

Nog eens: „Het Schild“.

We hebben onze lezers gesproken over „Het Schild“, en over de onzakelijke, en onjuiste manier, waarop dit orgaan zich had bezig gehouden met de kwestie-Ubbink. We hebben aan den schrijver in dit Roomsche orgaan het volle woord gegeven, hij heeft beloofd, enkele din-

gen recht te zullen zetten, en wij hebben toen gezegd: best, we zullen eens kijken, of U in „Het Schild“ letterlijk overneemt wat „De Reformatie“ ter zake van het door U aangesneden punt heeft geschreven. Intusschen is het April-nr verschenen. Wat ik reeds vermoedde, bleek waarheid: van wat ons blad opmerkte, wordt niets aan de lezers doorgegeven. Wel erkent de schrijver in het algemeen:

Misschien heb ik inderdaad te veel mij op Dr Ubbink's mededeeling verlaten. Niemand toch kan vermoeden, dat Ubbink de uitspraken van Kerken of rapporteurs zoo verdraait, dat hij het bestaat in zijn boeken dingen te bestrijden, die nimmer door leden der Synode gezegd zijn!

„Misschien“, zegt de auteur. Wel, ja. Maar hij had wel wat stilliger mogen spreken; ik heb met de stukken aangebond, dat Dr Ubbink meer dan eens de Gereformeerde Kerken „A“ laat zeggen, waar ze in werkelijkheid „niet-A“ hebben gesproken. Dit was dan ook de hoofzaak, en daarom bevreemdt mij ook deze passage uit „Het Schild“ niet:

Dat neemt niet weg, dat Ubbink (en hier raak ik hoofdzakelijk het bezwaar van De Schilder) hier en daar aan de Gereformeerde Kerken „ongezouten de waarheid“ zegt. De hooggeachte briefschrijver leze daarvoor eens de laatste alinea van blz. 17, de eerste alinea van blz. 37, de laatste van blz. 44 en de eerste van blz. 43, de vijfde en zesde alinea van blz. 56, enz.

Want wat hier staat, is ook al weer lichtvaardig oordeelen. Notabene, de heer Lammertse vereenigt zich met bl. 17, laatste alinea en bl. 37 eerste alinea met Dr Ubbink. Het geval wil evenwel, komisch genoeg, dat op de eerste aangehaalde plaats Dr Ubbink aan de deputaten verwijt, dat ze nog eens extra studie maakten, o.m. van hetgeen de Roomsche Kerk geloofte inzake bepaalde voor belijdenis-uitbouw in aanmerking gebrachte punten, want, zegt Dr Ubbink, dat waren DE punten, waarop de Reformatie in botsing was gekomen tegen Rome. Blijkbaar kan men dus in deze en dergelijke dingen, naar Dr U's meening, reeds lang overtuigd zijn. Maar op bl. 37 wordt beweerd, dat... de bestaande belijdenis niet spreken kan over vragen, 300 jaar later opgekomen... Moet nu een blad als „Het Schild“ op zoo goedkoopse manier interne aangelegenheden der Gereformeerde Kerken laten beoordeelen door een schrijver, die niet op de hoogte is, en het nog steeds niet toont te zijn? Wat Dr U. voorts op bl. 44 zegt, is in „De Reformatie“ breed behandeld; zijn conclusie op bl. 43 past niet in den mond van wie in de voorafgaande pagina's de historie scheef heeft voorgesteld, en wat op bl. 56 staat is een lastbare onjuistheid. Dit noemt „Het Schild“ een „ongezouten de waarheid zeggen“??

De heer Lammertse houdt zich voor mijn op- en aanmerkingen ten zeerste aanbevolen, naar hij schrijft. Zulke complimenten roeren mijn hart niet; het was beter, dat hij maar eens zakelijk en letterlijk had geciteerd. En aan de Redactie van „Het Schild“ leg ik thans publiek de vraag voor, of zij op dezen weg voort moet gaan. Ik meende eerst, dat de heer Lammertse een volledige Roomschen studiegang gevolgd had, en ik heb, onder ons gezegd, voor Roomsche-Katholieke studiekoppen soms veel respect. Thans weet ik beter. Mij moest het orgaan over andere Kerken slechts bevoegden laten schrijven, en dan onder overlegging van materiaal. Ja, ook dit laatste. Want ook wanneer Roomsche studeerenden zelf schrijven, b.v. in een publieke correspondentie (die ik niet had gevraagd) van N. G. te Warmond aan mij, moge men zich eerst beter op de hoogte stellen. Ik lees daar:

Gelijk u zelf wel bemerkt hebt, gaan onze bezwaren niet teren de theoretisch-erkende samenwerking van God en mensch bij de inspiratie, maar teren de vereenzelviging van inspiratie met openbaring in den strengen zin des woords. Zie Inleiding, blz. 420, 432 van het gerecenseerde boek.

De geleerde schrijver is er hier naast. Er is geen mensch bij ons, die de inspiratie met openbaring in den strengen zin des woords wil „vereenzelvigen“.

De H. S. Bouma over het recept der H.H. Kersten, Visscher, Van der Schuit.

De H. S. Bouma is voornemens in „Geref. Kerkb. v. Amsterdam-Zuid“ een bepaalde kwestie te bespreken. Hij voorziet evenwel inmenging van buiten, en merkt met het oog daarop, het volgende op:

Als intusschen De Kersten, docent van der Schuit, Prof. Hugo Visscher op hun speurtochten door de Gereformeerde kerkelijke pers ook dit kleine boekje mochten ontdekken, dan moeten zij in vredesnaam daar maar weerslepen hetgeen van hun gading is, „verfundenes fressen“ noemen onze Ooster-buren dat. Met het recept zijn de heeren vertrouwd: opblazen, generaliseeren, doordraven.

Onder en boven den bewustzijnsdrempel.

In „Ons Kerkblad“, off. orgaan v. d. Geref. Kerken van Rijswijk, enz. schrijft De P. v. d. Spek over spiritisme. Sprekende over de verklaringsmogelijkheden, die er zijn voor bepaalde experimenten, merkt De v. d. Spek op:

Uit dat onderbewustzijn nu stijgt soms, gelijk werd opgemerkt, plotseling iets op. Dat heeft vooral plaats, wanneer het bovenbewustzijn niet in actie is, tijdens den slaap of in trance. Dan kan het gebeuren, dat